

Izbija vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredništvo in upravniški prostori:
2857 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2857 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je \$6.00. Entered as second-class matter January 18, 1932, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1917. CHICAGO 23, ILL., PETEK, 29. SEPTEBRA (SEPT. 29), 1944. Subscription \$6.00 Yearly. ŠTEV.—NUMBER 191

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Velika ofenziva na zapadni fronti; Angleška mornarica pripravljena

Del britske zračne sile, katero so Nemci obkrožili pri Arnhemu, se rešil. Zavezniki drže koridor v Holandiji od Eindhovena do Nijmegen. Sedma ameriška armada prodira proti švicarski meji.—Zavezniki invazijaska sila potisnila v past nemško armado na Balkanu. Jugoslovanski partizani zasedli dva otoka v bližini Dalmacije, Slatino v bližini ogrske meje in pridrli do reke Drave.—Rusi zasedli nadaljnjih 200 krajev v Latviji.—Ameriški letalci napadli glavno mesto Jave

LONDON, 28. sept.—Druga angleška armada je začela veliko ofenzivo severovzhodno od Nijmegen pri Arnhemu v trkotu ob reki Reni. Cilj je, da si zavezniki utarejo pot v severozapadni del Nemčije.

Kanadske čete so okupirale Calais, pristaniščno in trdnjasko mesto ob obali Rokavskega preliva.

Premier Churchill je v parlamentu naznanil, da je angleško bojno brodovje že pripravljeno na Indijskem oceanu za ofenzivo proti Japonski. Dodal je, da izgledi za zaključanje vojne v Evropi so sicer na vidiku, možno pa je, da se vojna zavleče v leto 1945.

London, 28. sept.—Okrog 1800 izmed 8000 mož britske zračne sile, katero so Nemci obkrožili pri Arnhemu, Holandija, se je rešilo z begom čez reko Led, v pasti pa je ostalo okrog 1200 ranjencev. Dasi je ta sila utrpela velike izgube v ljutih bitkah z Nemci, ki so trajale devet dni in noči, zavezniki poveljstvo poudarja, da so bile nemške večje. Okrog 15.000 Nemcev je padlo na bojišču.

Poveljstvo trdi, da je epična bitka omogočila nov zavezniki sunek proti sovražni sili, zbrani ob reki Maas, nekaj milj stran od nemške meje. Zavezniki drže koridor v Holandiji od Eindhovena do Nijmegen. Nemška sila okrog 100.000 vojakov se je morala umakniti na nove pozicije na ozemlju pred Siegfriedovo trdnjasko linijo.

Bitka za Holandijo se polagoma razvija v bitko za Nemčijo. Poročilo pravi, da so zavezniki razširili koridor. Nemški napadi na zavezniki pozicije so bili odbiti. Britske in belgijske čete prodirajo naprej v več sektorjih fronte ob reki Maas. Britske čete so okupirale Oss, strateško mesto, 16 milj južnozapadno od Nijmegen, in navezale stike z oddelki prve kanadske armade pri Ardenocku. Ta armada drži črto, ki se razteza od Turnhouta do Antverpa.

Tretja ameriška armada, katero poveljnik je George S. Patton, je zavzela ozemlje in most pri Driantu na fronti ob reki Moselle. Zdej naskakuje verigo utrdb na zapadni strani te reke. Sedma ameriška armada pod poveljstvom generala Alexandra Patcha v južni Franciji prodira proti švicarski meji. Vest pravi, da je pognala Nemce z utrjenih pozicij na vzhodni in severni strani Epinala.

Kanadska pehota je v akciji pri Calaisu, francoskem pristaniščnem mestu ob Rokavskem prelivu. Okupirala je trdnjasko mesto. Operacije kanadske pehote podpirajo ameriški in britski letalci z bombardiranjem nemških pozicij.

Čez 1700 ameriških in britskih bojnih letal je napadlo nemška mesta in industrijska središča. Bombe so padale na Kolin, Kasel, Ludwigshafen in Mainz.

Poljski vojaški grupi se združili

Enote v Varšavi dobile pomoč

Moskva, 28. sept.—Dve poljski vojaški grupi sta se združili v Varšavi. To sta ljudski armada, povezana s poljskim odborom za narodno osvoboditev, čigar glavni stan je v Lublinu, in notranja armada, kateri je poveljeval "general Bor." Pravo ime slednjega je Tadej Komorowski. On je vodil bitke proti Nemcem v Varšavi po navodilih poljske ubežne vlade v Londonu.

Združitev vojaških grup je naznanilo uradno glasilo poljskega odbora za narodno osvoboditev. To trdi, da so ruska transportna letala dostavila 300 ton živih granat in nabojev poljskim silam v Varšavi. Ameriška in britska letala so tudi pripeljala orožje, strelivo in druge potrebščine tem silam.

Prva odposlanka je dospela iz Varšave v Lublin. Omenjena je le kot "poročnica Eva." V svojem radijskem govoru v Lublinu je orisala potek bitk med poljsko silo in Nemci v Varšavi, ki so se pričele 1. avgusta. "Te bitke so združile člane vseh bojnih enot," je rekla. "General Bor in poljska ubežna vlada ne uživata zaupanja teh enot in ne poljskega ljudstva v celoti."

Ruske čete prihajajo na Finsko

Sovjetska komisija v Helsinku

Helsinki, Finska, 28. sept.—Finci, poraženi v vojni z Rusi, skušajo zbrati svoje sile v dobi premirja za negotovo bodočnost. Ruske čete prihajajo v finske pokrajine od podpisa premirja.

V Helsinku se opaža obup, kakršen navadno sledi vojaški kapitulaciji. Finci so vajeni udarcev in skušajo se dvigniti na noge v upanju, da se bo položaj izpremenil. Zavedajo se v polni meri, da bodo morali plačati težko kazen, ker so se zmotili, ko so se pridružili nacistični Nemčiji v vojni, ko je napadla Rusijo.

Člani ruske komisije za premirje so v Helsinku. Njihova naloga je izpolnitev pogojev, na katerih podlaga bo Finska uživala mir. Člani komisije so se nastanili v največjem hotelu, iz katerega so se morali gostje in upravitelj izseliti.

Finci govore o političnem stališču Rusije zdej, ko je bila vložila faza izravnana. Izenade ni so, ker je Rusija zahtevala in dobila velik kos Porskega polotoka, po katerem vodi železnica iz Helsinka v Turku. Ceste s polotoka do glavnega mesta so natrpane z ljudmi, ki zapuščajo kraje in posestva. Polotok se polagoma spreminja v rusko bazo.

Vloga Finske kot tovariške sovjetske armade se oblikuje na severu. Finske čete se pomikajo proti Arktiku, kjer se nahajajo nemške vojaške posadke.

V Finskem zalivu so Rusi odstranili ovire, ki so blokirale enote sovjetske bojne mornarice v Kronstadtu v bližini Leningrada. Te so se pridružile letalski sili, ki napada nemške vojaške transporte na Baltičkem morju.

ZAVEZNIŠKA POLITIKA DO NEMCEV ZAČRTANA

Eisenhower naznanil drastično postopanje proti upornikom

RAZVELJAVLJENJE NACIJSKIH ZAKONOV

London, 28. sept.—General Dwight D. Eisenhower, vrhovni poveljnik zaveznikiških armad v Evropi, je orisal politiko, katero bo izvajal v Nemčiji po okupaciji. Cilj te je uničenje vseh sledov zloglasnega Hitlerjevega režima in voditeljev nacistične stranke. Ta politika se že izvaja v nemških krajih, katere so zasedle zaveznikiške sile.

Kazen za one, ki bi se upirali zaveznikiškim vojskam in okupacijskim avtoritetam, je smrt. Ta kazen bo doletela tudi vse vojne zločince. Odredba je, da morajo vsi člani nacistične stranke držati administracijske urade toliko časa, da se zabeleži vse kmetije, skladi in rekordi ter izroči zaveznikom.

Eisenhower je ponovno naznanil, da bo zaveznikiška vojaška vlada takoj po okupaciji Nemčije odredila razpust nacističnih političnih in vojaških organizacij. Nacistični protizakoni bodo razveljavljeni. Med temi so oni, ki so bili uveljavljeni v interesu "zaščite nemške krvi in časti". Hitlerjev zakon, nanašajoč se na nemško mladino, je že razveljavljen.

Zavezniki so objavili načrt glede formiranja administracijskega ustroja poražene Nemčije. Ta bo začel funkcionirati takoj po brezpogojni kapitulaciji Nemčije pred zaveznicami.

Redna sodišča bodo ustanovljena po dovršitvi čistke, katere namen je odstranitev nacističnega vpliva. Zavezniki bodo prevzeli kontrolo nad pošto, železnico in komunikacijskim sistemom na splošno. Zaveznikiške marke postanejo legalni denar v Nemčiji.

Zaveznike čaka veliko delo v Nemčiji. Med drugimi problemi se eden tiče repatriacije okrog 8.000.000 vojnih ujetnikov in delavcev iz tujih držav, ki so bili deportirani v Nemčijo, in osvoboditev jetnikov iz koncentracijskih taborišč.

Smrtna kazen je določena za vse Nemce, ki pomagajo nacističnem ali vrše sabotažo in špionažo.

Japonci drže 29.520 Američanov

Med temi je 19.934 vojnih ujetnikov

New York, 28. sept.—Število Američanov, katere drže Japonci, je 29.520 in med temi je 19.934 vojnih ujetnikov. To dejstvo je razkril ameriški Rdeči križ. Japonska vlada je preko mednarodnega Rdečega križa, čigar glavni stan je v Ženevi, Švica, izročila seznam imen Američanov državnemu departmantu.

Basil O'Connor, načelnik ameriškega Rdečega križa, je dejal, da je glavni problem sedaj pošiljanje živih, obleke in zdravil ameriškim vojnim ujetnikom in civilistom, ki se nahajajo v japonskih taboriščih. Te potrebščine so ti zadnjič dobili v septembru preteklega leta, ko se je švedski parnik Gripsholm ustavil v neki japonski luki. Takrat je bila izvršena izmenjava vojnih ujetnikov in civilistov.

Pogajanja so v teku že več mesecev glede dostavitve 1500 ton potrebnih ameriškim vojnim ujetnikom na Japonskem. Te se volj svojih problemov, kateri čakajo rešitve.

Domače vesti

Milwauški grobovi

Milwaukee.—Dne 17. sept. je na svojem domu umrl John Wohlgenuth, star 62 let. Bolan je bil šest let. Rojen je bil v bližini Skofje Lake na Gorenjskem in v Ameriki (Milwaukeeju) 40 let. Zapuška žena, dva sinova in dve hčeri. Bil je član SNPJ, KSKJ in JPZS.—V La Feriaji, Tex., kjer je živel zadnjih 13 let, je 23. sept. umrla Julia Perme, stara 59 let in rojena v Velikih Laščah, odkoder je prišla v Ameriko pred 39 leti. V Milwaukee je prišla z možem iz Leadvilla, Colo., leta 1916, kjer je živel do preselitve v Texas. Poleg moža zapuška tukaj dve sestri, poročeni Medved in Babič, v Argentini brata Louisa Adamiča, v stari domovini pa več sorodnikov. Bila je tudi sorodnica pisatelja Louisa Adamiča in članica ZSZ. Pokopana je bila tukaj, Oba pogreba je oskrbel Ermenčev pogrebni zavod.

Padel v Franciji

Wilkes Barre, Pa.—Tukajšnja družina Jerry Rogel je bila obveščena od vojnih oblasti, da je njih sin Joseph pogrešan. Par dni pozneje pa so bili obveščeni, da je 6. sept. padel v Franciji. Star je bil 22 let. Poleg staršev zapuška štiri sestre. K vojakom je šel novembra 1942, se nahajal v več državah naker je bil poslan v Anglijo in Francijo. Kot zaveden član društva 432 SNPJ je pred odhodom prišel na sejo in se lepo poslovil v upanju, da se še vidimo. Članstvo mu je želelo največjo srečo, ali usoda je zahtevala drugače. Blag mu spomin, žalujoci družini pa družstvo izreka sožalje!

Ranjena

Waukegan, Ill.—Družina Lovrenc Mozek je bila obveščena od vojnega departmanta, da je bil v Franciji ranjen njih sin John. V Anglijo je bil poslan spomlad. Je član društva 14 SNPJ.—Na Marianskih otokih na Pacifiku je bil ranjen 31. jul. Pfc. Michael Kaucic ml., star 28 let in član društva 119 SNPJ. Nahaja se pri marinih od julija 1942. Udeležil se je tudi bitk na Bougainvillu in na pacifični fronti se nahaja 20 mesecev.

Is Clevelanda

Cleveland.—Pri padcu po stopnicah se je smrtno poškodoval Louis Hočvar, star 53 let. Prepeljan je bil v bolnišnico, kjer pa je drugi dan podlegel poškodbam. Doma je bil iz vasi Radovlje pri Bučki, odkoder je prišel v Cleveland pred 31 leti. Tukaj zapuška sestro.—Od troka je bila ubita na 61. cesti štiriletna Beverly Gredence, hčerka družine Albert Gredence. Prepeljana je bila takoj v bolnišnico Glenville, toda je tja že mrtva dospela.—V bolnišnici Huron se nahaja gostilničar John Terček.

Hess v taborišču vojnih ujetnikov

London, 28. sept.—Rudolf Hess, Hitlerjev zaupnik, ki je priletel v Anglijo pred tremi leti, je v taborišču vojnih ujetnikov. To je razkril vojni minister James Grigg v parlamentu v svojem odgovoru na vprašanje nekega poslanca, ki je hotel vedeti, kje se Hess nahaja. Grigg ni hotel povedati kraja, kjer je taborišče.

Vodja angleških desničarjev dobil sedež v parlamentu

London, 28. sept.—Stotnik Archibald H. Ramsey, vodja desničarjev, ki je bil izpuščen iz ječe, je dobil sedež v parlamentu. Aretiran in obsojen v zapor je bil pred štirimi leti na obtožbo kršenja vojnih regulacij in petokolonjskih aktivnosti.

stoku, ruski luki. Sovjetska vlada je dala zagotovilo Tokiju glede varne plovbe japonskemu parniku, če pride po te potrebščine v Vladivostok.

Partizani osvobodili del Hercegovine

Avstrijski vojaki v Titovi armadi

Kairo, Egipt, 28. sept.—Mavzolej Karadžoržijeve dinastije, 40 milj južno od Beograda, je zdaj v rokah jugoslovanske osvobodilne armade, katere poveljnik je maršal Tito. To dejstvo je gotovo prineslo tolažbo in zadovoljenje kralju Petru, čeprav bodo morali partizani premagati mnogo ovir v prodiranju v tej pokrajini. Veriga hribov jim zavira pot. V tej pokrajini so Srbi vodili uspešne operacije proti avstrijski armadi l. 1914. Partizani so zasedli Gračanico, ki čiti vhod v doline te pokrajine.

Enote Titove armade so osvobodile polovico Hercegovine. Te zdaj lahko blokirajo pot Nemcem iz Grčije v Makedonijo. S pomočjo zaveznikiške letalske in pomorske sile so partizani zasedli vse otoke v bližini centralne Dalmacije. Med temi je otok Pag pri Kvarnerskem zalivu. Severni konec tega zaliva je pri Reki, luki, ki je bila prej glavna točka trgovine držav centralne Evrope.

Maršal Tito je v zadnjih mesecih dosegel tudi taktične in politične uspehe. Njegovi sili se je pridružio veliko število vojakov, ki so dezertirali iz avstrijske armade. Nekateri zdaj stražijo vrabe železnice Ljubljana-Zagreb, glavno zalagalno lipjo nemške obožene sile na Balkanu.

Nadaljnji uspeh je pridružitve skoraj vseh članov parlamentarne skupine bivše hrvaške kmečke stranke k Titovi organizaciji. Dr. Vladimir Maček, vodja te stranke, ni svoboden in vsled tega se ne more pridružiti Titovi organizaciji. Nemški gestapovci in hrvaški kvizlingi stražijo Mačka v Kupincu, 20 milj severno od Zagreba.

Konferenca velesil zaključena

Načrti bodo predloženi senatu v odobritev

Washington, D. C., 28. sept.—Prva faza konference reprezentantov treh velesil—Amerike, Velike Britanije in sovjetske Rusije—je bila danes zaključena. E. R. Stettinius, državni podtajnik, je dejal, da bodo načrti, osvojeni na konferenci, predloženi senatu v odobritev v januarju.

Stettinius, predsednik konference, je dejal, da je zadovoljen z doseženimi uspehi. Konferenca se je pričela pred šestimi tedni. Stettinius je izjavil, da je bil dosežen sporazum o večini glavnih problemov, ki so bili predmet diskuzij.

Izbrpno poročilo o delu in zaključkih konference bo objavljeno ta teden. Konferenca bo zdaj prišla v drugo fazo. Za Rusije je konferenca zaključena, ne pa za Američane in Angleže. Člani kitajske delegacije se bodo zdaj udeležili razgovorov. Sovjetska delegacija se jih ne bo udeležila, ker Rusija ni v vojni z Japonsko.

Glavno vprašanje na konferenci se je nanašalo na ustanovitev mednarodne organizacije za vzdrževanje in zaščito miru vsem svetu po končanju sedanje vojne. Gotovo je, da bodo zagovorniki izolacije vodili opozicijo proti ustanovitvi take organizacije.

Eksplozija v premogovniku v Indiani

Sullivan, Ind., 28. sept.—Eden rudar je bil ubit, osem pa ranjenih v eksploziji, ki se je pripetila v premogovniku New Harmony Coal Co. v Duggerju. Okrog 50 rudarjev, ki so se nahajali v premogovniku, se je rešilo.

WHEELER PROTI SKLEPANJU TAJNIH DOGOVOROV

Senator se izrekel za federacijo evropskih držav

GARANCIJA PROTI INTERVENCIJI

Washington, D. C., 28. sept.—Senator Burton K. Wheeler, demokrat iz Montane in vodilni zagovornik izolacije Amerike, je v svojem govoru po radiu pozival ameriško ljudstvo, naj vodi opozicijo proti tajnim dogovorom, s katerimi bi se Amerika obvezala za sodelovanje pri ustanovitvi mednarodne organizacije, ki naj bi vzdrževala in ščitila mir v povojni dobi. Amerika se ne sme pridružiti nobeni organizaciji, ki naj bi izvajala mirovne pogoje, dokler niso ti objavljeni in razkriti teritorialni nameni in težnje sovjetske Rusije in Velike Britanije.

Senator je napadal načrte, predložene konferenci reprezentantov treh velesil v Washingtonu. Dejal je, da bi predsednik lahko pognal deželo v vojno brez odobritve kongresa in ameriškega ljudstva, če bodo načrti sprejeti.

Wheeler je smiselil one, ki slovesno govore o svetovnih zadevah kot o stvarih, ki niso razumljive nava dnim ljudem. "Ako sanjate in se udajate iluzijam o lepoti in koristnosti svetovne organizacije, svetovnega razsodišča in mednarodnih armad, boste razočarani," je dejal. "Pripovedujejo nam, da se moramo izreči za ustanovitev mednarodne organizacije, preden vlada razkrije detajle sklenjenih dogovorov in mirovnih pogojev. Ameriško ljudstvo mora vedeti, kakšni so pogoji. Dalje mora vedeti, ali sovjetska Rusija, Velika Britanija ali katera koli druga zaveznikiška država namerava osvojiti ozemlja dežel, katerih vlade Amerika priznava."

Senator je dalje rekel, da bodo po porazu Nemčije in Japonske ostale samo tri velesile, ki lahko začnejo novo svetovno vojno. Te so Amerika, Velika Britanija in Rusija. Odgovor na vprašanje glede miru v Evropi je federacija evropskih držav. Ustanovitev take federacije bi bila garancija proti vmešavanju Amerike v evropske zadeve.

General De Gaulle preklical zaščito diplomatom

Pariz, 28. sept.—General Charles de Gaulle, predsednik časne francoske vlade, je preklical zaščito diplomatom zunanjih držav, ki so bili v Vichyju, kjer je bil sedež Lavalovega lutkarskega režima. Izjema velja le za monsignorja Valerija, papeževoga nuncijsa.

Ameriški letalci se urnili iz Rumunije

Washington, D. C., 28. sept.—Vojni departmet je naznanil, da je 1013 ameriških letalcev, ki so bili ujeti v Rumuniji, dospelo v New York. Oni, ki so bili ranjeni, so že prej dospeli iz Rumunije v Ameriko. Ti se nahajajo v bolnišnici Halloran v New Yorku.

Rusi izgnali ameriške in britske častnike iz Sofije

Sofija, Bolgarija, 28. sept.—Rusko vojaško poveljstvo je odredilo izgon ameriških in britskih častnikov iz tega mesta, kamor so dospeli pred desetimi dnevi. Vsi so odpotovali v Turčijo. Vzrok izгона ni pojasnjen.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil politično.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA
2857-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (September 30, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponojte jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Voda na Hitlerjev mlin

Te dni ameriški tisk in radijski komentatorji posvečajo precej pozornosti načrtu zveznega zakladničarja Morgenthauja za "saniranje" Nemčije po tej vojni. Še večjo pozornost, kot čitamo, pa mu je posvetil Herr Dr. Goebbels, ki je v tem Morgenthauovem načrtu dobil novega materiala za strašenje Nemcev—kaj jih čaka, ako ne stoji kot en mož za Hitlerjem in se bore do zadnje kaplje krvi.

In po tem Morgenthauovem načrtu res čaka Nemce totalno uničenje kot moderen narod. On v bistvu priporoča, da zmagoviti zavezniki po tej vojni Nemčijo gospodarsko popolnoma uničijo, jo spremenijo v poljedeljsko državo in povrh še precej prikrašajo na teritoriju, tako da bi ne štela več kot 50 milijonov prebivalstva. Po tem načrtu naj bi zavezniki Nemčiji pobrali vso industrijo, lahko in težko, zaprli "za vedno" vse premogovnike in rudnike in razdelili velesposobna na male kose, tako da bi postala Nemčija dežela malih farmarjev. Stroje in drugo industrijsko opremo naj dobe dežele, ki so največ trpele v tej vojni in katere so naciji gospodarsko uničili in jih zaslužili.

Z drugo besedo: zavezniki naj z Nemci napravijo, kar so naciji hoteli napraviti s podjarmljenimi narodi in kar bi bili tudi storili, ako bi bili zmagali.

Ta dozdevna "pravičnost" se bo marsikomu dopadla. Posebno pa je bo gotovo dopadla žrtvam nacističnega barbarizma, češ, ker so nas Nemci hoteli uničiti in zaslužiti, naj bodo zdaj sami uničeni in zasluženi.

Pri ljudeh, ki so šli skozi toliko trpljenja in gorja kot so šli podjarmljeni narodi v Evropi, ali pri narodu, ki je utrpel toliko škode in izgubil toliko milijonov ljudi kot Rusija, je tako mišljenje razumljivo. V njihovih srcih nacistični barbarizem ni mogel pustiti drugega kot maščevalnost.

Ampak tukaj je tudi drugo vprašanje, večje in važnejše od maščevalnosti. Prvo vprašanje je, ali naj zmagoviti in osvobodjeni narodi posnemajo barbarsko miselnost in dejanja nacifašizma? Ako bo prevladala ta miselnost po porazu Nemčije, tedaj je bil v pravem Hitler, ki je pred nekaj leti rekel: "Tudi če bi se zgodilo, da bi bila Nemčija premagana v tej vojni, bo končno zmagal nacizem."

In če bodo zmagoviti zavezniki posnemali Hitlerja, se bodo te njegove besede še prej uresničile kot je on sanjal. V zvezi s tem vprašanjem je zelo potrebno, da ne pozabimo, da krivice ni mogoče popraviti s krivicco. In fašističnih krivic ni mogoče popraviti, ako se sličnih krivic poslužijo zmagoviti zavezniki in iz nacističnega pekla rešeni narodi.

Naj pri tem nihče ne misli, da te besede pomenijo, da smo naklonjeni kakšnemu milostnemu postopanju napram Nemčiji. Mirovni pogoji z njo morajo biti strogi, toda ne kartagenski. (Kartagen je bila mesto in državnica v severni Afriki, katero so Rimljani do tal uničili v puniškimi vojnami. Od tukaj izraz: "kartagenski mir.") Ampak obetanje Nemcem z razkosanjem dežele, s totalnim gospodarskim uničenjem, z osekanjem čisto nemškega ozemlja ter z zaslužjenjem naroda—vse to ni le samo voda na Hitlerjev mlin, marveč je tudi fašizem v obratni smeri.

Nihče, tudi noben demokratično misleč Nemec ne bo ugovarjal totalni razorožitvi Nemčije, kar pomeni tudi popolno uničenje njene generalnega štaba. To pomeni tudi uničenje vse orožne industrije, oziroma prepoved izdelovanja vsakega, razen mogoče lahkega civilnega orožja. Ampak pod krinko totalne razorožitve bodo posebno oni zunanji kapitalistični interesi, s katerimi je in bi nemška industrija konkurirala na svetovnem trgu, zahtevali totalno industrijsko uničenje Nemčije.

V imenu teh interesov v tej deželi je zdaj spregovoril zvezni zakladničar Morgenthau, ki predlaga dobesedno gospodarsko uničenje Nemčije. Ampak zdrav razum pove, da bi s tem ne bil udarjen le nemški narod, marveč vsa Evropa. Uničenje vseh nemških junckerjev—in tudi velekapitalistov—je seveda potrebno za razvoj demokratične Nemčije, toda poskus za njeno totalno industrijsko uničenje je pa nekaj drugega.

Prvič bi se nemški narod, največji in industrijsko najbolj genjski v Evropi, ne mogel preživljati s samim kmetijstvom. Če bi kaj takega poskušali, bi sploh ne uspeli. Narod, ki zna graditi stroje in voditi industrije, jih bo tudi gradil, čeprav mu po tej vojni poberejo vso industrijsko masinerijo. Drugič bi s takim blaznim dejanjem le pognojili nemškemu nacionalizmu in fašizmu, ki bi izbruhnil na dan še z večjo močjo takoj, ko bi okupacijske armade zapustile nemška tla, pa naj to vzame 10, 50 ali pa 100 let. Tretjič bi s posnemanjem Hitlerja v roparstvu morale zunanje sile skrbeti za mnoge milijone nemškega delavstva, ki bi ostalo absolutno brez dela in kruha, kajti na razdeljenih junckerskih posestvih bi ga dobilo le relativno majhno število.

Nihče tudi ne more ugovarjati najstrožjemu kaznovanju vseh nacističnih zločincev, od Hitlerja do zadnjega gestapovca, elitnega gardista in vaškega nacističnega voditelja. V resnici je ta svoja odgovorna za vse nacistične zločine in ne nemški narod kot tak. Saj so naciji najprej začeli uganjati barbarstvo nad svojim narodom. Več kot pol milijona Nemcev, večinoma socialistov in komunistov, je poginilo v koncentracijskih taborih in ječah. Tisoči so si tudi sami vzeli življenje.

V zvezi s tem vprašanjem je zanimivo to, da delo zaveznike komuniste, ki je leto dni zboruje v Londonu, ne kaže, da se je nacističnim zločincem bati posebne kazni. Kot smo čitali te dni v Chicago Sunu od londonskega poročevalca, ima ta komisija na "sprejeti" listi samo še 350 imen, med katerimi ni Hitlerja, Himmlerja, Goebbelsa in Goeringa! Legalistični izgovor je, da ni mednarodnega zakona, po katerem bi mogli kaznovati nacistične velezločince!

Glasovi iz naselbin

VABILO NA ZABA VO

Dearborn, Mich. — Gospodinj-ski odsek Slovenskega delavskega doma priredi v nedeljo, 1. oktobra, ob treh popoldne tombulo, katere čisti dobiček je namenjen za božična darila za sinove naših članic, ki se bojujejo v vojni.

Naznanjam tudi, da je naš odsek daroval \$100 za jugoslovanske partizane. Od tega denarja smo imeli shranjenih \$65, katere smo prvotno nameravali poslati četnikom; \$14 smo dobili, ko smo oddali ročno delo, ki ga je naredila Kati Fašini in darovala našemu klubu. Pet dolarjev pa je darovala Frances Potokar, ostalo vsoto pa so naše članice prispevale, tako da smo skupaj spravili vsoto \$100.

Ponovno vabim vse naše rojake, da se gotovo udeležijo te zabave. Imeli bomo dosti za jesti in piti, tudi "tozadevnega" ne bo zmanjkalo.

Torej, na svidenje v nedeljo ob treh popoldne v Slovenskem delavskem domu na So. Livernois ave. Vatopnina je prosta.

Antonija Locnikar.

STOLETNICA ROJSTVA JOSIPA JURČIČA 1844-1944

Cleveland, O. — V nedeljo, 8. oktobra, proslavi dramsko društvo Ivan Cankar svojo 25-letnico obstoja s predstavo narodne igre "Deseti brat." To slovitno narodno igro je priredil po Jurčičevemu romanu Frank Govekar. In ker je letos stoletnica rojstva pisatelja Jurčiča, se je dramski zbor Ivan Cankar odločil za to igro ter bo tako proslavil svojo 25-letnico obstanka in stoletnico rojstva Josipa Jurčiča.

Igra "Deseti brat" je eno naj-sijajnejših del na polju slovenske Talije. Za boljše razumevanje igre, vam podajam kratek opis Jurčičevega življenja in delovanja, kakor ga je opisal dr. Ivan Lah v knjigi "Vodniki in preroki."

Med pisatelji in pesniki, ki so nastopili na našem slovenskem polju pod vplivom Levstikovega in Stritarjevega literarnega programa, se nam sveti dvoje najdražjih imen: Josip Jurčič in Simon Gregorčič.

Stritar pravi, da je od nekdanjih hvalil in poveljeval proti drugim narodom narod slovenski, da tako pridno in zvesto prebira, a ne samo to, da si s tako ganljivo pozhrtvalnostjo omišlja slovstvene izdelke.

Tega narodovega priznanja je bil predvsem deležen Josip Jurčič, ki je od svojih prvih povesti do danes ostal naš najpriljubljenejši ljudski pisatelj. Danes, ko imamo skoraj v vsaki hiši že malo knjižnico, si težko predstavljamo, kakó je bilo ob časih, ko še ni bilo dobrih ljudskih povesti. Besedo so imeli modri stari pripovedovalci, ki so imeli starija spomin, vedeli zgodbe starih časov in jih znali lepo, zanimivo pripovedovati. To se je vršilo zlasti na dolgih zimskih večerih pri predcah in pri raznih domačih opravkih, kamor so se zbirali sosede na skupno delo.

Kakor je bila babica ali stara teta živa knjiga bajk in pravljice za otroke, tako je bil ded ali stari stric zabaven pripovednik za odrasle. Razen pratike in pobožnih knjig ni bilo nič tiskane pri hiši.

Sele ob Prešernovih časih smo dobili nekaj prevodov znanih primer "Sv. Genovefo," ki se je mnogo čitala po slovenskih hišah. V tem času se je rodila tudi prva domača povest "Sreča v nesreči," ki jo je leta 1836. izdal župnik Janez Cigler. Ta povest, ki so ji rekli tudi "bukve od Svetinov," se je od leta do leta prebirala na zimskih večerih. Nato so prišle "Novice." Za njimi pobožne "Drobtinice" in Mohorjeva družba. A manjkalo je dobrih ljudskih pisateljev.

Po letu 1848. so se začeli oglašati Janez Trdina, Luka Svetec in drugi; najbolj je pospeševal naše pripovedno slovstvo leposlovni list "Slovenski Glasnik", ki ga je začel leta 1858. v Celovcu izdajati profesor A. Janežič in so pri njem sodelovali pisatelji: Fran Levstik, Fran Erjavec, dr. Janez Mencinger, Simon Jenko, Fran Cegnar in drugi. A vse je s svojo pripovedno umetnostjo prekosil Josip Jurčič, ko se je pojavil med njimi.

Rodila nam ga je dolenska vas Muljava. Teško si je misliti bolj primeren kraj, ki bi mogel dati pisatelju toliko zgodovinskih spominov, toliko vsakdanjih domačih dogodkov in tako zanimivih narodnih tipov, kakor jih ima okolica Muljave. Še danes se nahajajo po teh krajih ljudski originali, zabavne osebe in staropreprosti ljudje, ki jih srečavamo v Jurčičevih povestih. Tudi jezik tega okrajja je nekaj posebnega: poln hudomušnih primer, prijeten in šaljiv, rad nekoliko zbadljiv, po-leg tega pa bogat na izrazih in narodnih pregovorih. Tako se je vse pripovedno in jezikovno bogastvo tega kraja združilo v Jurčiču in on ga je s svojim izrednim leposlovnim talentom prinesel v slovensko literaturo in dal svojemu narodu vrsto najlepših ljudskih knjig.

Ako se vozimo po dolenski progli od Ljubljane, se nam odpira nov svet zelenih gričev in dolin, pokritih s širokimi gozdovi in skromnimi njivami, ob njih pa sanjajo preproste dolenske vasice in samotne kočice, živče od trdega dela in bornega zaslužka. Tu in ta se še pokaže graščina — spomin starih časov, — v Višnji gori pa se spomnimo slave naših starih mest, ki se zdaj kaže le še v slikoviti skupini hiš, naloženih druga vrh druge, kakor da bi se tiščale tako skupaj zato, ker so jim odvzeli staro srednjeveško obzidje in se zdaj brez varne obrambe boje novih časov.

Med njimi se beli razvalina starega gradu in tam nekje se skriva skrivnostni polž s svojimi ponosno — junaki z godbami. Vlak vozi po lepi zeleni dolini ob cesti. Tu se začneja Jurčičev kraj. Tu po tej cesti je hodil v šolo v Višnjo goro.

Izstopimo v Stični. Proti jugu se med nizkim gričevjem vle-

če-tiha dolina, ki jo zapira mal parobek z belo cerkvico, z nekaj hišami in jagnjedi, ki se vitko dvigajo nad slannatimi strehami. Tam je Muljava. Tri četrt ure rabimo do tja. Hodimo po ozki cesti in kdor je čital Jurčiča, se mu zdi ves kraj čudno znan. Tu je "hodil Lovro Kvas svojo pot na Siemenice. Tam nekje na griču med gozdovi so Siemenice. Tu ob potoku je mlin, kjer je hodila naša znanka Neža Rožmarinka. Potnik nam prihaja nasproti. Zdi se nam, da smo ga srečali v Jurčičevih povestih. Tu je kraljevstvo desetega brata. Morda bo zdaj zdaj stopil izza ovinka ali samotne hiše, pred nas sam Martinek Spak — deseti brat. Tam se kaže kočica na koncu vasi, skromna, za silo zbita in podprta. Taka je bila Krjavljeva kočica. Ako se ozremo nazaj, vidimo pod zelenim gozdnim grebenom belo zidovje starodavnega stiškega samostana. Na levi se dviga par višjih gričev: tam je Kozjak in Kravjak — ostanek starih malih gradov. In tam zadaj se dvigajo pobočja zelenih vrhov. Tam je Krška dolina. Prišli smo do Muljave. Sedaj šele vidimo, kakó lepo lego ima ta pristna dolenska vas. Od Jurčičevih časov so vsačani nekaj svojih hiš prezidali, a vidijo še one stare domače kmečke hišice, ki so ravno vsled svoje preprostosti imele na sebi toliko vaške poezije. Taka je tudi Jurčičeva rojstna hiša.

Stopimo s ceste po obronkih navzgor in obstojimo pred njo. Koliko lepih spominov nas obide pred to tako našo kmečko hišo! Ob hiši je vrt. Tam stoji še ona tepka, pod katero je ležal Jurčič, ko je prišel v jeseni 1879. Jurčič svojo oslepelo mater in se je prehladil. Iz hiše stopi priletel mož, Jurčičev brat. Prijazno nas pozdravi. Začne se razgovor. Marsikaj zanimivega izvem o pisatelju in prejšnjih časih. Toda mi bi pred vsem radi videli tisto čudotvorno peč, kjer je v dolgih zimskih večerih sedel stari ded in pripovedoval zgodbe o starih časih. Vstopimo. Se vse je tako, kot je bilo. Mala kmečka soba kaže vse znake svoje preteklosti. In peč — najpriljubljenejša bivališče in zavetišče naših kmečkih otrok — stoji v kotu kot nekdanj. Ob nji je prostoren, nekoliko v steno vdolben zidek ali zapeček. Tam so sedeli ded, Jožek pa je ležal na peči, poslušal in premišljal.

In vrstila se je zgodba za zgodbo, zdaj o čarovnicah, zdaj o roparjih, o Turkih in ciganih, o vojskah in kralju Matjažu, o tihotapeh in vojaških beguncih, o Francozih in čudnih dolenskih dogodivščinah. Iz tega krajevanja bajk in povesti je prišel Jurčič na ljubljanske kole. Ker se je dobro učil, je bil sprejet v Alojzjevišče. Tam so prefekti spoznali njegovo ljubezen do čitanja in mu nudili, kar so mogli.

"In tako dobi Jurčič," piše Fran Levce v svojih spominih, "nekega dne v roke tudi letnik 1858. Bleiwisevih Novic in tam najde v našem slovstvu zgodovinski znamenito razpravo Levstikove 'Napake slovenskega pisanja.' Trikrat je bral ta spis, ki je takrat v Slovincih napravil toliko hrupa, a vselej mu je vroče prihajalo, tako ga je razvnel. Levstikov nauk: Slovenskim pisateljem se je od preprostega naroda učiti, a ne po tu-

delu za list. Gotovo je, da je pri tem trpel njegovo pisateljsko delovanje. Leta 1871. je odšel celo v Sisek, da bi tam urejal nemški list, pisan v jugoslovanskem duhu.

Jurčič je bil namreč tudi v politiki zvest učeneč svojega učitelja Levstika in je z vsem prepričanjem zagovarjal narodno jugoslovansko smer, ki je dobivala v teh letih že svoje jasnejše obrisse. A to je drugi del njegovega življenja. Leta 1872. se je kot urednik Slovenskega Naroda preselil v Ljubljano, kjer je podnevi delal za list, ponoči pa do pozne ure pisal svoje romane in povesti. V tem času se nastala njegova dela: "Doktor Zober," "Med dvema stoloma," "Erazem Tattenbach," "Lepa Vida" itd., ki so še danes najljubše čtivo vseh naših čitatelej. Jurčič je imel poseben dar pripovedovanja, s katerih si je mahoma pridobil občinstvo vseh vrst. Njegovi romani so ključ predskodom proti tej "pohujšaji" vrsti leposlovja segli v široke vrste naroda.

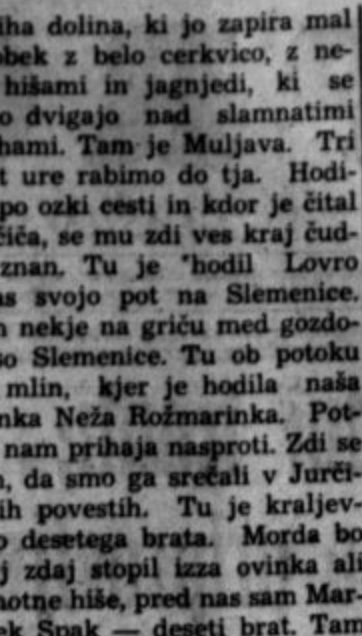
Jurčičeva velika zasluga je, da je privabil k dobri slovenski knjigi naše ljudstvo ob času, ko so stari domači pripovedovalci že izumirali, in odprl pot našemu leposlovju v kroge, ki so dolej poznali le tuje knjige. V sedeh in dejanju je njegovo pripovedovanje prikladno zanimivo, naravno in živahno, da gledamo pred seboj resnično življenje in ljudi, kakor so živeli in živijo po naših vaseh in mestih, po kočah in gradovih. Vse njegove spise prepleta živa fantazija, napet razvoj dogodkov in zvirna narodna šaljivost, ki je Jurčičevimi originali stopila v naš književni svet. Zato bodo njegova dela ostala pravi zakladi našega narodnega življenja.

Leta 1876. je Jurčič izdal svojo veliko dramatično delo "Tugomer." Pokazal nam je dogodek iz zgodovine polabskih Slovanov in z njimi razkrival našo narodno usodo. Pred nami se vrste prizori, v katerih nastopajo slovenski knezi in velmožje, in je in narod v težki borbi z nemškimi nasprotniki. Glavni junak je Tugomer, ki pade v boju, da bi prvi izbral greh, ker je preveč zaupal sovražnikom. "Tugomer" je prva slovenska narodna drama; v nji se zrealizirajo razmere in razori tedanje dobe; v osehah sedeh čutimo le razne smeri in naši politični borbi, na jugoslovinskem ozadju se nam risajo podobni dogodki in ljudje.

Jurčič je stal v teh letih sreči najhujšega domačega političnega boja, ki ga je kot urednik vodil v duhu napredka in slovenskega Narodu so kazali narodno pravo pot sredi političnih zmes in spletak. Ko je izbruhnila na Balkanu vstaja, je Jurčič krepko zagovarjal upravičenost slovenske osvobodilne vojne in podarjal pomen teh velikih dogodkov za nas.

Dne 1. maja 1877. je pisal: "Najugu se je začel sveti slovenski boj za osvobodjenje naših bratov. Vara in moti se Madžar in Nemec, če misli, da smo tako neumni, da bomo Slovani bratov Rusu nosili nesrečo in tako kopali svoj lastni grob. Greh napal pa bil, če bi hoteli za madžarski in dunajski šovinizem doprinesati kakršnekoli žrtve." Po padcu Pleвне je pisal: "Plevene je padla. In v teh treh besedah se izgovarja veliko dejanje: dobljena je velika in odločilna bitka, ki uničuje dednega sovražnika slovanstva, bitka dobljena" (Daje na 3. strani)

Toda od slave se ne da živeti. Ključ veliki marljivosti, s katero je pisal Jurčič za naše liste, ni mogel izhajati na Dunaju. Zato je leta 1868. odšel v Maribor kot urednik k "Slovenskemu Narodu." Čas je bil buren in Jurčič se je poleg svojega rojaka Tomšiča z vso vneto lotil

Najnovejša gledališka "svesda" na Broadwayju, New York. Hilda Sima se registrira za jesenske volitve. Ona je članica unije gledaliških igralcev.

jih zgledih in po svoji glavi pisati — ta zlati nauk si je Jurčič globoko vtisnil v svojo dušo, po tem nauku je pisal vse svoje življene dni.

Tako je Levstik našel svojega pravega učena. To je bilo tem bolj mogoče, ker je Jurčič prinesel z Muljave bogat zaklad dedovega narodnega jezika in njegovih pripovesti. Poslej Jurčič doma na počitnicah neprestano zapisuje narodne izrodne izraze in vsebino narodnih pripovedk. Takoj se pokaže njegov sijajni pripovedni talent. Že kot četrtošolec začne javno pisateljati in v "Spominih na deda" poda one zanimive stare zgodbe, ki jih pozna danes vsak slovenski otrok, na primer "Kozlovška sodba v Višnji gori," "Raztrgana Višnja gora in zakrpan žužemberk," "Večer na slovenski preji" itd. Tik nato se loti svojega prvega večjega dela "Jurija Kozjaka."

Lahko rečemo: za "bukvami o Svetinih" prva dobra slovenska ljudska knjiga. Mohorjeva družba, ki jo je leta 1864. izdala, je je morala dvakrat natisniti. Jurčič, ki je bil takrat sedmošolec je dobil zadnjo častno nagrado. S to povestjo se je med ljudstvom posebno povzdignila ljubezen do lepe knjige. "Živahno dejanje, postavljeno nazaj v strašne čase turških vojsk, krepko risani značaji in znameniti zlasti Dolenjem znani kraji kakor staroslavni grad Kozjak veljavni stiški samostan, sloveča božja pot na Krki in cerkev. Matere božje na Muljavi, vse to je vzbujalo zanimanje za izbornost, s krepkim realističnim prerosom pisano povest," pravi Fran Levce. "Stari stiški župnik Hinek je tri nedelje zaporedoma pridigoval samo o Juriju Kozjaku in iz vse okolice so ljudje kar vrel v cerkev."

Po maturi je odšel Jurčič na Dunaj, kjer se je seznanil s Stritarjem ter s svojim marljivim delom tudi tega našega svetovnega potnika pridobil za delo na polju slovenske literature. V prvih letih na Dunaju je pisal Jurčič "Desetega brata." O tem piše Fran Levce:

"Kako je Jurčič živel na Dunaju, kako je stradal in prezebal, po vlažnih luknjah prebival, o tem bi se dali pisati dolg žalostni spomini. Omenim nam samo to, da sva enkrat pet dni obživala ob enem samem goldinarju in še tistega sva si vzela na posodo. A poleg tega je neprenehoma delati in se pripravljati za svoj pisateljski peklje. V tem času se je rodil njegov "Deseti brat," sedaj prava narodna knjiga, ki obsega nekatere tak klasične prizore in tako genijalno risane značaje — omenjam samo Krjavlja, strica Dolefa in Obrščaka — da se svetijo kakor pravi biseri v naši leposlovni književnosti in bodo večno združeni s slavo Jurčičevega imena. Izšel je leta 1866. "Deseti brat" je prvi slovenski roman in lahko rečemo, da je še danes prvi roman, ki ga bere vsak Slovenec in vsaka Slovenka. Osebe tega romana, ki so tako naše, slovenske in resnične, nam stopijo tako živo pred oči, da se jih z veseljem spominjamo vse življenje kot svojih dragih mladostnih znancev.

Toda od slave se ne da živeti. Ključ veliki marljivosti, s katero je pisal Jurčič za naše liste, ni mogel izhajati na Dunaju. Zato je leta 1868. odšel v Maribor kot urednik k "Slovenskemu Narodu." Čas je bil buren in Jurčič se je poleg svojega rojaka Tomšiča z vso vneto lotil

dela za list. Gotovo je, da je pri tem trpel njegovo pisateljsko delovanje. Leta 1871. je odšel celo v Sisek, da bi tam urejal nemški list, pisan v jugoslovanskem duhu.

Jurčič je bil namreč tudi v politiki zvest učeneč svojega učitelja Levstika in je z vsem prepričanjem zagovarjal narodno jugoslovansko smer, ki je dobivala v teh letih že svoje jasnejše obrisse. A to je drugi del njegovega življenja. Leta 1872. se je kot urednik Slovenskega Naroda preselil v Ljubljano, kjer je podnevi delal za list, ponoči pa do pozne ure pisal svoje romane in povesti. V tem času se nastala njegova dela: "Doktor Zober," "Med dvema stoloma," "Erazem Tattenbach," "Lepa Vida" itd., ki so še danes najljubše čtivo vseh naših čitatelej. Jurčič je imel poseben dar pripovedovanja, s katerih si je mahoma pridobil občinstvo vseh vrst. Njegovi romani so ključ predskodom proti tej "pohujšaji" vrsti leposlovja segli v široke vrste naroda.

Jurčičeva velika zasluga je, da je privabil k dobri slovenski knjigi naše ljudstvo ob času, ko so stari domači pripovedovalci že izumirali, in odprl pot našemu leposlovju v kroge, ki so dolej poznali le tuje knjige. V sedeh in dejanju je njegovo pripovedovanje prikladno zanimivo, naravno in živahno, da gledamo pred seboj resnično življenje in ljudi, kakor so živeli in živijo po naših vaseh in mestih, po kočah in gradovih. Vse njegove spise prepleta živa fantazija, napet razvoj dogodkov in zvirna narodna šaljivost, ki je Jurčičevimi originali stopila v naš književni svet. Zato bodo njegova dela ostala pravi zakladi našega narodnega življenja.

Leta 1876. je Jurčič izdal svojo veliko dramatično delo "Tugomer." Pokazal nam je dogodek iz zgodovine polabskih Slovanov in z njimi razkrival našo narodno usodo. Pred nami se vrste prizori, v katerih nastopajo slovenski knezi in velmožje, in je in narod v težki borbi z nemškimi nasprotniki. Glavni junak je Tugomer, ki pade v boju, da bi prvi izbral greh, ker je preveč zaupal sovražnikom. "Tugomer" je prva slovenska narodna drama; v nji se zrealizirajo razmere in razori tedanje dobe; v osehah sedeh čutimo le razne smeri in naši politični borbi, na jugoslovinskem ozadju se nam risajo podobni dogodki in ljudje.

Jurčič je stal v teh letih sreči najhujšega domačega političnega boja, ki ga je kot urednik vodil v duhu napredka in slovenskega Narodu so kazali narodno pravo pot sredi političnih zmes in spletak. Ko je izbruhnila na Balkanu vstaja, je Jurčič krepko zagovarjal upravičenost slovenske osvobodilne vojne in podarjal pomen teh velikih dogodkov za nas.

Dne 1. maja 1877. je pisal: "Najugu se je začel sveti slovenski boj za osvobodjenje naših bratov. Vara in moti se Madžar in Nemec, če misli, da smo tako neumni, da bomo Slovani bratov Rusu nosili nesrečo in tako kopali svoj lastni grob. Greh napal pa bil, če bi hoteli za madžarski in dunajski šovinizem doprinesati kakršnekoli žrtve." Po padcu Plevene je pisal: "Plevene je padla. In v teh treh besedah se izgovarja veliko dejanje: dobljena je velika in odločilna bitka, ki uničuje dednega sovražnika slovanstva, bitka dobljena" (Daje na 3. strani)

Toda od slave se ne da živeti. Ključ veliki marljivosti, s katero je pisal Jurčič za naše liste, ni mogel izhajati na Dunaju. Zato je leta 1868. odšel v Maribor kot urednik k "Slovenskemu Narodu." Čas je bil buren in Jurčič se je poleg svojega rojaka Tomšiča z vso vneto lotil

Ameriški topovi bruhajo jeklo in žrpanje v Siegfriedovo obrambno črto na sektorju pri Aachemu.

O razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo

Napisal dr. Josip Smoljaka
(Sledi članek je izšel v časopisu Nova Jugoslavija junija-julija 1944)
(Se nadaljuje.)

Mora se priznati, da grof Sforza ni nikoli štedil lepih besed na naslov južnih Slovanov, stalno je naglašal, kako je on vedno delal za prijateljske odnose Italije z Jugoslavijo. Samo nam vedno nekako čudno izgledali ti prijateljski nameni, ker smo se spominjali, kako je Sforza pisal, da je zdrava osnova za prijateljstvo z Jugoslavijo postavljen s pogodbo v Rapallu.

Tembolj težko nam je bilo to razumeti, ker je baš Sforza osebno v Rapallu delal in dosegel, da bi se dve tretjini milijona Jugoslovancev odcepilo od domovine in bilo podvrženih nasilni vladi. In danes, ko piše o razmejitvi, Sforza piše zelo ljubozno o Jugoslaviji, ali, kot se mu videlo, razen besed daje zelo malo, prav za prav nič, kar bi moglo popraviti težko krivico nanešeno našemu narodu z njegovim sodelovanjem.

Prva Sforzova izjava o vrnitvi teritorialnih pridobitev Italije je izšla v intervjuju v časopisu "United Nations" od 1. avgusta 1943. Tu je on dejal: "Govorec o nacionalni celoti Italije priznava, da Dodekanezi (grški otoki v Egejskem morju, katere si je Italija prisvojila) "niso nikoli tvorili sestavnega dela naše domovine; svobodna Italija bo jutri radostno vrnila Dodekaneze grškemu narodu". O vrnitvi niti enega dela našega nacionalnega teritorija ni takrat dejal niti besede. Temu se angleški publicist Ivor Thomas, ki drugače pogosto citira Sforzo in mu rad na mnogo tega pritrjuje, tako začudil, da je navajajoč njegove gornje besede v svojem članku "Contemporary Review" dodal to-le svojo pripombo: "Ko se bodo vračale fašistične pridobitve, bo treba tudi Reko vrniti Jugoslaviji." Obenem je britanski novinar spomnil grofa Sforzo, da on v Rapallu ni zahteval, da bi Reka pripadala Italiji.

Izgleda, da je ta prijateljska Thomasova pripomba napeljala Sforzo, da se v drugi svoji izjavi spomni mesta Reke. Tokrat iznaša v svojem članku, ki je izšel v prevodu v "Les Documents de la Quinzaine" od 15. januarja 1944, iznaša ta-le menavadni predlog: "Italija in Jugoslavija bi mogli ponuditi novi Ligi narodov Reko in del okoliškega teritorija, potrebnega za osnovanje njene suverenosti. Italija in Jugoslavija bi s tem žrtvovali neke svoje teritorije in zahteve, ali bi obenem dobili neprecenljive moralne koristi. Liga narodov bi se pa znašla v idealnem položaju med latinskimi in slovanskim svetom in bi imela za sebe eno najboljših pristanov na svetu."

Niti tokrat Sforza ne navaja, da bi se morali izvesti kakšni teritorialni odstopi Jugoslaviji, ampak ji na račun odškodnine nudi zvezo, in to ne samo z Italijo, ampak tudi s Francijo (!), kolazec se, da bi tedaj (to so njegove besede) "vprašanje razmejitve, katero postavljajo nekateri zaostali jugoslovanski časniki, izgubilo velik del svoje ojastrine.

Tretjič se je Sforza javil o istem predmetu meseca marca t. l. in to z intervjuvom v "New York Timesu". Tu on še enkrat ponavlja svoj priljubljeni predlog, da se Reka postavi pod Ligo narodov. Novo je v tej zadnji izjavi samo to, da bi se Italija morala odrediti suvereniteti nad mestom Zadrom, vendar tako, da to mesto ne bi prišlo pod neomejeno suverenost Jugoslavije, ampak bi se moralo poiskati nekakšno kompromisno rešitev.

si priključi Sicilijo in Sardinijo. Po vsem izgleda, da je za Sforzo zaman preletelo 25 usodnih let v odnosih med Italijo in južnimi Slovani. Kakor se vidi iz navedenih njegovih izrekov, on vedno stoji na tem, kar je bilo izdelano v Rapallu. Komaj dovoljuje eno malenkostno izpremembo, in to z ozirom na Zader. Ali stvarno tudi v tej točki ne ostaja dosleden Rapallu. Ker, kot pripoveduje v svojih spominih, on je z ozirom na Zader bil v Rapallu pripravljen popustiti Jugoslaviji, ker je za to bil pooblaščen od svoje vlade.

Zader bi bil tedaj pripadel Jugoslaviji, da sta Trumbić in Vesnić v zastopanju svojega stališča pokazala enako upornost Sforza in z njim Bonomi, današnji predsednik italijanske vlade, ki je zaradi svojega odločnega držanja v vprašanju Zadera dobil najvišjo italijansko odličje. Ali priznati še mora, da je italijanskim delegatom bilo lahko pokazovati nepopustljivost, ko so vedeli (ker je nekdo izdal tajna navodila naše delegacije), da je bila Pašičeva vlada pripravljena, da se odreče Zadru, medtem ko našim zastopnikom ni bilo znano, da je italijanski premier Giolitti bil dal enaka navodila svojim delegatom.

Naravnost sleg je, kdor ne vidi, da so se v Evropi popolnoma izpremenile prilike od onega časa, ko je Jugoslavija pod diktatom močnejših sil morala pristati na amputacijo svojega narodnega telesa. Razmejitve med nami in Italijo se bo izvršila v čistem novih prilikah, Londonski pakt, po katerem se je trgovalo s stotisoči Slovanov kot gluho živino, ne velja več.

Kot so tedaj bile zmagoslavnim silam zvezane roke proti njihovim zaveznicim Italiji, tako se bodo sedaj, ob strani svobodne in zmagoslavne Jugoslavije znašli naši veliki zavezniki, sovjetska Rusija, Velika Britanija in Združene države Amerike, kateri so z atlantskim čarterjem in teheranskim paktom priznali vsakemu narodu pravico do svobode in samoopredelitve.

Italija sedaj ni zmagovalka in ne more nastopati kot upnik, magari na temelju enega nemoralnega pakta, ampak ona prihaja kot krivec in dolžnik pred sodbo svetovne pravice. Ker so se štiri velike zmagovalne sile odrekle vsaki aneksiji za sebe, se Italija ne more nadejati, da ji bo odobreno, da po tej vojni zopet prisvoji tuj narodni teritorij. Kot smo videli, tudi najplivnejši zastopnik italijanske demokracije, gospod Salvemini, javno izraža, da t. zv. Julijska Benedicija ni italijanski nacionalni teritorij. Temu se mora dodati, da je Italija tekom vojne izgubila to pokrajino, ker je italijanska vojska bila primorana jo izprazniti.

Kot danes stvari stoji, če bi Italija zopet podjarmila pod svoje podaništvo 650,000 južnih Slovanov, t. zv. Julijske Bene-

čije, bi to mogla doseči samo z oboroženo silo; morala bi za to zabresti v novo vojno. Takšne vojne Jugoslavija ne želi in z njo ne žuga, ali bi bila za Italijo neizbežna, ker četudi bi Jugoslavija mogla ostati pri tem prekrizanih rok, bi se Italiji uprli z orožjem v roki njeni bivši podaniki. Kot oni danes junsko vztrajajo proti nemškemu napadalcu, tako bodo jutri odbijali italijansko invazijo, če bi do nje prišlo.

Italija je za vedno pokopala svojo oblast v onih krajih največ s svojim lastnim ravnanjem s Slovani Primorja in Istre. Naj Italijani ne gojijo varljivih iluzij. Južni Slovani, ki so pod Italijo pretrpeli mnogo večja in brez primere težja progolstva nego so jih Italijani prenesli ves čas avstrijskega gospodstva, so odločni, da prej do zadnjega poginejo, kakor pa da padejo v zopetno suženstvo.

Ker Italija ni držala obljub, katere je po aneksiji Julijske Benedicije dala na usta svojih najvišjih zastopnikov glede svojih novih slovanskih podložnikov, so tudi južni Slovani izgubili vsako vero v obljube, pa naj prihajajo od katere koli strani.

Med Italijo in tem neumljenim preganjanim slovanskim prebivalstvom stojijo sence v hrbet streljanih narodnih mučenkov, ki onemogočajo mir med dvema narodoma, dokler Italija ne stopi nazaj na svoj nacionalni teritorij.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)

za osvobođenje slovanskih naših bratov na jugu, za moralno dvigovanje narodnega duha tudi naš avstrijskih Slovanov." Kljub vsem viharnim političnim dogodkom, ki so mu dali pri uredništvu mnogo posla, je Jurčič zvesto živel svoji pripovedni umetnosti. Pripravljal je veliko delo iz staroslovenske dobe, a dovršil je samo prvi del pod naslovom "Slovenski svetec in učitelj."

Imel je še polno načrtov. Leta 1881 je osnoval s prijatelji "Ljubljanski Zvon," za katerega je pisal roman "Rokovnjači." Toda medtem ga je že premagovala bolezen. Iskal je zdravilja v Gorici in na Brdu, a zaman.

Dne 3. maja se je širil po Sloveniji vest, da Josipa Jurčiča ni več med živimi. Veliki njegov grob. Roman "Rokovnjači" je dovršil njegov prijatelj Janko Kernik, ki mu je bil v pripovedni umetnosti najbolj soroden.

Pokopali so ga v Ljubljani in na grobu se sveti napis iz "Tugomerja," ki jasno izraža Jurčičovo življensko pot:

Trd bodi, neisprosen, mož jeklen, kadar braniti je časti in pravde narodu in jeziku svojemu.

Eranem Gorshe.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Johnstown, Pa., S. S. — Viste v pravem. Ko gre predsednik iz Bele hiše, preneha biti tudi vrhovni poveljnik. To melikah in iz ust najmerodajnejših

Novi čas—nova miselnost

V Jugoslaviji št. 1 je ime "federacija" zelo dolgo časa pomenilo—veleizdaje. Kar po pravici in resnici priznamo, da smo se Primorci v Jugoslaviji večkrat tudi sami mogočno zavzemali za centralistično ureditev države. Mislili smo in z nami velika večina ljudi, da je centralistično urejena država znak notranje trdnosti in nepremagljivosti. Pod vtisi zapadnoevropskih konceptov o državi in njenih funkcijah, so nam pogosto lebdeli pred očmi primeri Francije, Italije in tudi Nemčije. Zelo smo se ogoljufali. Centralistična Jugoslavija št. 1, ki je bila na tem, da se preosnuje v federativno državno obliko, se je notranje tako hitro zrušila, da se je z njo tudi sama zamisel centralizma razpihnila kot balonček iz mila.

Primorci smo se držali centralizma ne zato, ker bi tak ustroj odgovarjal našemu psihološkemu nastrojenju—ne, nasprotno, Primorci smo mogoče še vse preveč izraziti zagovorniki individualističnih posebnosti, pač pa smo centralizem zagovarjali zaradi namišljene trdnosti, ker smo po pravici smatrali, da bi samo močna Jugoslavija lahko zajamčila realizacijo našega političnega cilja: osvoboditev Julijske Krajine.

Zaradi zgoraj omenjenega psihološkega nastrojenja vsega našega primorskega ljudstva smo zato hitro preboleli ustvarno centralističnega ustroja in se z vso ljubeznijo obrnili k federativni zamisli državnega ustroja naše domovine.

Grešili pa bi vsi tisti, ki bi našemu emigrantskemu gibanju očitali, da se v preteklosti s federativnimi teoretičnimi vprašanji nismo bavili. O tem v resnici nismo pisali, ker je bilo prepovedano, zato pa smo na dolgo in široko debatirali na prijateljskih sestankih in na številnih predavanjih, ki so obravnavala vsa ta vprašanja in mnogokrat izvala kar burne debate. Trdim lahko tudi to, da nas je bila velika večina zato, da dobi Jugoslavija—po izvršeni realizaciji naših političnih ciljev—federativni ustroj vladanja. To živo potrebo, ne samo iz zgolj narodnostnih razlogov, smo dovolj jasno ločili ravno v času nasilnega sožitja z Lahi. Naš narod v Julijski Krajini je bil v svojem bistvu v splošnem veren privrženec federativne zamisli in to ne samo tisti del, ki je duhovno pripadal v okrilje somišljenikov nekdanje SLS, pač smo se med zagovornike šteli tudi vsi ostali takozvani napredni Slovenci iz Primorja, seveda z namenom, da se bomo za tako zamisel izrekli šele po končanem osvobođenju, ko bo tudi nam, ki iz notranje-političnih problemov nismo imeli časa ukvarjati in se v notranje-politične spore tudi vmešavati in smo smeli, končno dana svoboda enakopravnega državljanja.

Jugoslavija št. 2 je proglasila državno obliko za svoj osnovni zakon. Ta povdarek je bil mnogokrat že izrečen ob raznih prilikah in iz ust najmerodajnejših

osebnosti. Z vso pravico in iz upravičene potrebe je maršal Tito pred kratkim dejal: "Vprašanje federacije je mnogim znano samo kot beseda, ki pomeni nekaj boljšega od stare Jugoslavije. Kaj pomeni v resnici za našo zemljo v celoti in za posamezne narode, pa mnogim ni jasno."

To "nejasnost" smo ugotovili tudi mi tu v tujini, celo zelo pogostokrat. Nič čudnega. V preteklosti je bila že sama beseda zločin, njeno tolmačenje pa zarota. S samim vstopom v narodno-osvobodilno gibanje se človek kot tak ne spremeni in stare miselnosti, posebno tiste vrste, ki jih je sam osebno gojil in bil njihov zvesti privrženec, poganjajo tudi še naprej. Duhove pregrinja še splošna pishoza, ki je ne bo mogoče čez noč speljati v nove tokove. Iz pre mnogih izkušenj vemo, kako močno je—po veliki krivici sicer—zakoreninjena pri naših južnih bratih fikсна ideja popolnoma neutemeljene in z ničemer opravičljive superiornosti. Ta fikсна ideja celo pri objektivnih in pravičnih ljudeh jugoslovanskega juga vse preveč pogostokrat, mogoče tudi podzavestno, žene prav iste hegemonistične pogankje, ki so se v zadnjih 25 letih tako mogočno razrasli po vsej Jugoslaviji. Fikcija superiornosti je tako prevzela množico, da je niti program narodno-osvobodilnega gibanja še ni mogel iztebiti.

Na drugi strani se jugoslovanska misel, ki je temelj nove državne zamisli, kar ne more ostati škodljive integralnosti, ker še vedno nekateri žive v zablodi, da služijo tej ideji, če ji stremijo po starih pokvarjenih receptih, ki so porušili Jugoslavijo št. 1. Zato ni prav nič čudno, če nas Slovence ne samo naši bratje z juga, pač pa celo lastni ljudje—izobraženci pitajo s starim J. N. S. (Jugoslovanski narodni separatist) bavljavom—separatisti. Bolj čudno je pa, če taka beseda pade iz ust pripadnikov višje politične grupacije, ki je bila sama deležna v preteklosti takega zmerjanja.

Taka miselnost, ki je v svojem bistvu preprosti JNS plagijat, bi vsekakor morala za vedno izginiti iz vrst narodno-osvobodilnega gibanja, ki je po besedah njegovih tvorcev zgrajeno na narodni samobitnosti, enakopravnosti in medsebojnem spoštovanju. Zato je skrajni čas, da novi kovači integralstva odlože izrabljena ali samo izposojena kladiva, ki bi naj skovala tako Jugoslavijo, ki jo je narod odklonil. Ali ni v svojem programatičnem govoru, ki je memento slovenskega osvobodilnega gibanja, Jože Vidmar, dovolj jasno obročunal s tistimi, "ki so nam narodno samobitnost, tem bolj pa pravico do samoodločbe odrekli in prepovedovali, ki so se povzpeli celo do tega, da so nam odrekli in prepovedovali ime slovenski narod." Kako je potem mogoče, da se tako rada izmuzne iz ust veljakov psovka—separatist samo zato, ker kot dober Slovenec misli in si prepričan, da je narodna samobitnost svetilske, kjer Slovenec, zlasti Primorec najde danes zopet samega sebe.

To so bistvena vprašanja bodočnosti slovenskega naroda, ki jih je Jože Vidmar v svojem znamenitem govoru tako močno podčrtal, da so postala postulat slovenskega osvobodilnega gibanja. Z njimi se torej ne sme slepomišliti. Časi, ko se je Slovenec sramoval—v svoji strahotni ponižnosti in boječnosti, da se ja komu ne zameri in da bo zato manj pravoveren—svojega slovenskega porekla, so definitivno za nami. Povsem točno je dejal Jože Vidmar, da so Schwitz von Schwitzhofni za vedno pokopani.

Jugoslov. skupnost more in sme biti ravno toliko vredna kakor je vredno slovenstvo—in prav nič več. To sta popolnoma enakovredna stebra jutrišnje Jugoslavije. Brez enega stebra se zvrne tudi drugi. Tisti, ki so v preteklosti izpodkopavali slovenski stebel, so zrušili Jugoslavijo. To pa se ne sme več zgoditi, ker ravno zato je vstala nova Jugoslavija.

Slovenska Narodna Podporna Jednota
2657-58 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvršni odbor

VINCENT CAINKAR, gl. predsednik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDAR, gl. tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TRJOJAR, gl. pomočni tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blagajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, tajnik bol. odd. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direkt. mlad. odd. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsednik Box 64, Universal, Pa.
MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik 3387 W. 68th St., Cleveland 2, Ohio
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik

Dистриktni podpredsedniki

JOS. CULKAR, prvo okrožje 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje R. D. No. 1, Oakdale, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje 7625 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje 2078 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMBROZICH, peto okrožje 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šesto okrožje 233 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odbor

MATE PETROVICH, predsednik 353 E. 151st St., Cleveland 10, Ohio
VINCENT CAINKAR 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDAR 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
LONALD J. LOTRICH 1937 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.
RUDOLPH LISICH 700 E. 360th St., Euclid 17, O.

Porotni odbor Box 27, Arma, Kansas
ANTON ŠUHAR, predsednik 215 Turner St., Luverne, Pa.
FRANK VRATARICH 19511 Mushoka Ave., Cleveland 18, Ohio
ANDREW VIDRICH 706 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOSEPHINE MOČNIK 778 E. 149th Street, Cleveland 18, Ohio

Nadzorni odbor

FRANK ZAITZ, predsednik 2301 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANDREW GRUM 1748 Snowden, Detroit 21, Mich.
JOHN OLIP 331 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAI 28 Westloch Ave., Peru, Ill.
JOSEPH TIFOLT 1237 E. 60th St., Cleveland 3, Ohio

Glavni zadržavnik 2219 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.
DR. JOHN J. ZAVENTNIK

Vladni program za pobijanje tuberkuloze

Zvezna vlada zbira svoje zdravstvene sile v napovedi vojne zavratni morilki jetiki, ki je največja sovražnica javnega zdravja. Kot dobro orožje v tem boju ji bo služila nova kongresna odredba, ki jo je podpisal predsednik Roosevelt v preteklem juliju. Tozadevni program se bo pričel izvajati, kakor hitro bo nakazana predložena in odobrena vsota \$10,000,000, namenjena za pobijanje tuberkuloze širom Združenih držav.

Posebni oddelek za kontrolo tuberkuloze je že bil organiziran v zveznem uradu za javno zdravje, in sicer je oddelek organiziral dr. E. Hilleboe, ki je načeloval in vodil delo tega urada na tem polju že od leta 1942.

Novi oddelek bo imel predvsem tri glavne naloge in sicer: Razvijal bo do boljše izpopolnitve zdravstvene odredbe, potrebne za učinkovito preprečitev širjenja te nalezljive bolezni; dalje bo v tem smislu tudi sodeloval s krajevnimi in državnimi ter drugimi okrožji in končno bo skrbel za to, da se bolezen ne bo prenašala iz ene države v drugo, ter bo v vseh ozirih žel na roko uradu za javno zdravje v uvajanju in vzdrževanju potrebne kontrole, preprečitve bolezni, oziroma nalezljivosti, ali okuženja in pa lečenja ali zdravljenja obolelih.

V Združenih državah umrje letno okrog 60,000 ljudi za jetiko. Obsežnost problema je torej očitna, in to tembolj, ko seznanji kažejo, da jetika pobere po eno osebo od vsakih šestih belcev, ki umrjejo med starostjo 20 do 34 let, dočim je med črnci tako razširjena, da je od vsakih treh slučajev smrti v omenjeni starostni lestevici po en slučaj pripisati jetiki. Številni sluti radi jetike pa nikakor še ne razkrija resničnega stanja v tem pogledu, niti pravega obsega razširjenosti te bolezni.

Približno 130,000 mladih ljudi obojega spola je bilo zavrnjenih ob preiskavanju za vojaško službovanje, ker se je izkazalo, da imajo jetiko v eni ali drugi obliki; poleg teh pa je še na tisoče drugih, ki so deloma ozdraveli ali okrevali od te bolezni, toda morajo živeti v vednem strahu, da se bolezen morda povrne, ako se ne drže strogo omejenih in določenih fizičnih kot mentalnih aktivnosti.

Problem v pobijanju tuberkuloze, ki se rade pojavljajo v časih, v katerih ima—za nekatere—oblika večjo vrednost kakor pa jedro, črnavno je taka miselnost popolnoma nasprotna duhu in delu tistih, ki polagajo svoja življenja na žrtvenik—za boljše bodočnost slovenskega naroda. To smo zapisali tudi zato, da bi se enkrat za vselej zbrisala vsa tista morebitna nebrisa in zlasti krivična obdobjanja, ki so vse preveč podobna naši predvojni politični preteklosti.—(Bazovica).

loze predstavlja tudi pomanjkanje zdravnikov. V 26 od 48 držav ni zadostnega števila zdravnikov, ki bi mogli voditi in izvajati učinkovit program za kontroliranje tuberkuloze. Ta program namreč zahteva širokopotezno preiskavo, nadzorstvo zdravstvenega stanja okrevajočih jetičnih bolnikov, zdravljenje v sanatorijih in končno rehabilitacija ozdravljenih. Iz tega razloga je bila tudi potrebna uvedba vladnega programa za pobijanje jetike, a drug vzrok pa je tudi ta, da je mnogo delavcev v vojni industriji obolelo za jetiko, toda niso mogli biti sprejeti v bližnja zdravilišča radi regulacij, po katerih morejo biti sprejeti v sanatorije le bolniki iz domačega okrožja ali države.

"Nova postava oziroma odredba," je dejal dr. Hilleboe, "poboljša urad za javno zdravje, skupno z državnimi ali okrožnimi uradniki za javno zdravje, da te ovire odpravi in prične s temeljitim delom za odpravo tuberkuloze med ljudstvom in splošnem. Urad za javno zdravje je že napravil načrte za širokopotezno izvajanje svojega programa, katerega se bo pričelo izvajati še to leto, oziroma kakor hitro bo nakazana za to določena vsota. S pomočjo nedavnih dognanj na polju raziskovanja za pobijanje jetike bo zdaj mogoče v nekaj letih izslediti tako rekoč vsak slučaj tuberkuloze med prebivalstvom, in to brez visokih denarnih izdatkov.

"Začetni program, ki ga je izvajal urad za javno zdravje od leta 1942, na podlagi nujnostne odredbe za pobijanje tuberkuloze, je pokazal v polni meri uspešnost novih metod za kontroliranje tuberkuloze v širokem obsegu."

Dr. Hilleboe je tudi dejal in podaril, da je mogoče tuberkulozo preprečiti ali zatreči do gotove mere, toda do danes še ni zdravila, seruma ali leka, ki bi mogel jetiko docela odpraviti, ko se je enkrat s svojimi nevrami klicami nastanila in telesa. V to smer, za uspešno zdravljenje je bolj resno okuženih bolnikov, bo treba še temeljitega raziskovanja, je dejal dr. Hilleboe.

"Tuberkuloza," je dejal dr. Hilleboe, "je socialni in ekonomski problem in obenem resen zdravstveni problem, ker je to kronična bolezen, ki je najbolj razširjena med delavskimi sloji, ter povzroča pogosto in dolgotrajno bolehanje in v številnih slučajih prerano smrt. Spričo dalekosežnih socialnih in ekonomskih učinkov, zahteva problem nalezljive bolezni tuberkuloze pozornost in aktivno sodelovanje vseh javnih in privatnih agencij, ki naj bi skupno delovale na tem, da se uvede uspešna kontrola v svrhu omejevanja razširjenja jetike, ter se s tem začeti ljudsko zdravje. Temeljna američna ali cilj programa USPHS (United States Public Health Service) za pobijanje tuberkuloze bo kooperativna akcija med krajevnimi ustanovami za pobijanje tuberkuloze, delodajalci ter delavstvom in pomožnimi in dobrodelnimi organizacijami."—FLIS.

Američke padalne čete se pripravljajo nekje v Angliji na polet proti Holandski, kjer so se spuščali na tla v velikem številu in presenetili nacije, katerim so padli za hrbet. Prometna in jadralska letala so prepeljala celo armado padalnih vojakov na Holandsko.

GORNJE MESTO

POVEST IZ ZAGREBSKEGA ŽIVLJENJA

SPISAL

BOGOMIR MAGAJNA

(Nadaljevanje)

"Poslušajte, Anica! Hočete biti moja prijateljica? Seveda. Ne bo vam žal. Tikajva se!"

Anica jo je z začudenjem gledala. "Veruj, Anica, da hočem Simonu dobro. Toda od tebe želim, da mu ne daš niti slutiti, da sem bila pri tebi. Mi obljubiš to?"

"Obljubim."

"Za enkrat mu drugega ne morem storiti, kakor da mu pošljem nekaj denarja."

"Saj ne bo hotel vzeti."

"Bo moral, ker ne bo vedel, kdo mu je poslal. Kakega dečka bom poslala k tebi. V pisnu bo denar. Ti samo reci, da je pismo prinesel deček in da ni hotel povedati, odkod. Obenem opazuj, kaj bo naredil z denarjem in mi pridi povedat v Gornje mesto. Moj naslov je ... Anica, imaš ti čas, recimo, ob nedeljah popoldne?"

"Popoldne, da!"

"Lahko prideš tudi sicer, kadarkoli ti je drago. Imaš tovarišice in prijateljice?"

"Nekaj tovarišic s Stajerske in Kranjske!"

"Pripelji tudi nje k meni! Pogovarjale se bomo o domu, o življenju. — Prideš?"

"Če vam bo prav?"

"Če mi bo prav? Ne obotavljaj se priti! Z iste zemlje si doma kot jaz in srce imaš ti prav tako kot tisti, ki mislijo, da so visoko nad teboj, ali pa še lepše. Simonu pa ne govori nič o tem!"

Marija je stisnila natakarcici roko in se poslovila.

"Sedaj moram na vsak način dobiti denar," je rekla sama sebi in odhitela na Illico, prešla to dolgo ulico, veliki trg, nekaj drugih ulic in se ustavila pred velikim, razkošno razsvetljenim hišo. Za hip je postala.

"Bodi, kar bodi! Poizkusila bom tam, kjer je upanja najmanj in kjer najemajo le najboljše gosce."

Poslušala je godbo, ki je prihajala izza velikih oken in njeno upanje je bilo od trenutka do trenutka manjše. Vendar se je odločila. Stopila je na desni strani zabavišča skozi široka vrata in odhitela po stopnicah, pregrnenih s preprogami, v prvo nadstropje. Ob dolgem širokem hodniku, tlakovanem z marmornatimi kockami, so se vrstila vrata za vrati. Čitala je naslove na njih in se ustavila ob srednjih.

"Žid je," je pomislila, ko je prečitala napis in njeno upanje se je skrčilo skoraj na nič.

"Ura še ni šest," je rekla in potrkala.

Ob črni mizi je sedel v usnatem naslonjaču gospod kakih petdesetih let, jako ostrih potez. Ko je vstopila, je odložil smotko in hladno uprl oči vanjo.

"Predstavila se je in vprašala: "Ste vi lastnik tega zabavišča?"

"Sem. Zelite, gospodična?"

"Godbenica sem. Rada bi, da bi me sprejeli v službo."

"Kaj igrate?"

"Na harmonij in klavir."

"Imate harmonij rajši od klavirja? Lepa ste, gospodična!"

Zardela je.

Opazoval jo je z nekoliko zbadljivim nasmehom. Potem pa je rekel: "Sedite vendar. Zardevati seveda ni treba pred menoj. Imam sicer samo petdeset let, toda imam tudi ženo in pet otrok. — Torej poslušajte, gospodična! Sedaj je ženaka lahko umetnica takoj, če je lepa, kot, postavim, vi. Moja nečakinja Mancika je tudi lepa, a sem ji rekel, da lepota telesa ni dovolj, čeprav sprejemajo uredniki njene črtice radi lepote njenega telesa. Svetoval sem ji, naj se rajši marljivo poprime medicine, a upornica ne sluša. No, sem ji rekel, čeprav manjka moči, vendar je volja hvalevredna."

Sicer je še začelnica v leposlovju. Bomo videli, ali se bo spametovala, ali je res kaj v njej."

Opazoval je Marijo, potem je rekel: "Svetoval bi vam, gospodična, da odpotujete na Dunaj ali še bolje v Berlin. Vi imate vse sposobnosti za filmsko divo."

"Oprostite," je rekla Marija vsa rdeča. "Oprostite, da sem vas motila."

"Ne, počakajte nekoliko," je odgovoril resno. "Jaz sem človek stare mode in meni ni dovolj samo lepo telo. Tam stoji klavir. Ob njem so note. Imate na voljo najrazličnejše skladbe. Moj ljubi Wagner vam gotovo ne bo več ugal. Na akademiji se nekoliko puntate zoper njega. 'Johnny svira,' bi hoteli to? Moderno je. Vidim vam po očeh, da sem vas užalil. Vzemite Borodina! V onem kupu na klavirju je štiri zvezek od zgoraj navzdol. Večan je črno! Odprite šest in trideseto stran in igrajte. Ni lahko, vam kar povem!"

Stopila je začudena h klavirju in počela zahtevano stran. Ko je udarila na prvo tipko, se ji je razvedril obraz. Še nikdar ni sedela pri takem klavirju.

Blazno lepi, divji zvoki, ustvarjeni sredi široke ravnine, ki naj so jih živeli iz zemlje same ustvarjeni Tatari in Rusi nekoč, zvoki, gibajoči od sonca zagorela krdela ...

Pred Marijo se je odprl nov svet, ki ga ni poznala do tedaj. Oči so ji zagorele. V hipu je pozabila, zakaj je pri klavirju. Prva stran je zbežala pred očmi, zbežala je druga in tretja, prsti so potovali, grabili so v dalje, grabili so muziko, grabili sami sebe.

Gospod ob črni mizi se je vzdignil, stresel smotko in zlati zobje so se široko režali.

"Dosti!" je zaklical in se udaril z dlanzo po kolenu. "Rusi so hudci, pravi hudci, ti ruski muziki. Še moj ljubi Wagner ... Gospodična, sedite nazaj! Lahko se domeni za plačo. Poprej vas pa moram opozoriti, da do polnoči igrate samo godbeniki, godbenice pa od polnoči do petih zjutraj. Izvolite cigareto? Ne kadite? Zdi se mi, da niste najboljšega zdravja. Premislite torej! Od polnoči do petih zjutraj. Dam vam tri tisoč dinarjev mesečno. Zdi se mi, da vi ne boste hoteli postranskih zaslužkov. Kar se tega tiče, vas opozarjam na to: Ne bojte se ničesar. Preveč pametni ljudje res ne prihajajo vedno v lokal. Če pride kdo k vam, zahtevajte petdeset tisoč dinarjev. Padel bo pred vami na kolena in se cemeril radi lepote, toda šel bo. Tudi kar se zdravja tiče, vam svetujem, da spite podnevi. Tudi nekaj dima se nabere v prostoru. Na vse to vas opozarjam. Ali hočete podpisati pogodbo?"

Prikimala je.

"Nekaj dni je še do prvega decembra. Nastopite prvega!"

Dal ji je roko.

Kot v sanjah je odhitela na cesto in ni je zdramal hrup stoterih vozov niti reka ljudi, niti velike črke, ki so ugašale in se prižigale na velikem trgu in vabila ljudi v zabavišče, pri čigar lastniku je bila pravkar Marija.

12.

Mimo okna Simonove sobe je padal sneg. Bele in neme so potovale snežinke. Samotno so potovale mimo stekla in se vrtinčile v počasnih krogih na dvorišče. Že od ranega jutra. Že od ranega jutra do desetih je Jelka pričakovala, da se Simon povrne domov.

"Jelka, zdi se mi, da boš mati," ji je rekel nekega dne. "Veš, kaj je to, če človek tvoje vrste rodi človeka svoje vrste? Pojdi na starino in kupi gosli za svoje dete, da bo lahko vsaj cigan."

(Dalje prihodnjič.)

THEN AND NOW

Gotovo je, da sem bil sila neroden in cemer avtorok. Sam se ne spominjam natanko, toda mati mi je pravila, da sem bil nadloga že od rojstva. Prišel sem prezgodaj na svet; v svojih bolečinah je zaobljubila mati sebe na svete Višarje, mene pa v lemenat. Nikoli ni bila na svetih Višarjih, jaz ne v lemenatu. Kadar storiš obljubo človeku, jo izpolni, če moreš; kadar pa jo storiš Bogu samemu, jo izpolni, če moreš, ali če ne; zakaj trda je kazen.

Spomnim se na stari dom, na zgodnjo mladost, na to prelepo, vso s svetlimi sanjami prepreno; in takoj se zmislim na peč. Bila mi je visoka in obširna planjava, bila mi je zavetišče v samotnih otroških sanjah. Tam sem sedel ter sem žvečil palec desnice kar ves dan. Lasje so mi bili predolgi, zato mi jih je bila mati povezala v čop, ki me je ščegetal na tilniku. Palec mi je nazadnje obvezala z veliko in debelo cunjjo, ki je bila gnusna. Žvečiti nisem mogel več in sem jokal: izpod solz pa sem videl prostrano izbo, videl sem mater in očeta, brate in sestre, videl sem okna neznansko široka in daleč za okni, onkraj ceste, milo vabeče mesarjeve klade. Tam se je nehaj ta prostrani svet.

Mesarje imel pred hišo visoko skladiščno napol obtesanih hlodov. To so bile slavne mesarjeve klade, naša radost in naša hrepenenje. Plezali smo po njih, lovili se, prevračali se in padali; solnce samo se je smejało našemu veselju. Še zdaj ne vem, kakó da so nas neprestano in s toliko skrbjo podili s tistih lepih klad. "Janez je že spet na mesarjevih kladah!" Seveda je in čemu bi ne bil? Stvari so na svetu, ki jih človeška pamet tudi z veliko težavo ne preudari do kraja. Zdelo se mi je, da so nam teh klad nevoščljivi stari ljudje, zato ker so prenerodni in prepusti, da bi plezali nanje. Najbrž sem sodil prav.

Kmalu pa se mi je razširilo obzorje od mesarjevih klad do enajste šole pod mostom; za dobrih sto korakov. Ob vročih poletnih dneh, ko Močilnik usahne, ko je temno Retovje skoraj prazno in ko mila zelena Ljubljana sanja svoje tihe sanje globoko pod vrhami, upade Ljubljana

nica za cel seženj in ošabna Vrhničanka je samo še potok. Ves levi del struge je sam bel prod, od solca spaljen. Takrat se prične enajsta šola pod mostom ter se neha ob prvih jesenskih natihih. Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali tako bogate in koristne učenosti, ki jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli. Kakšna čuda prečudna hrani ta goli, posušeni prod! Očem, ki jih iščejo, srcem, ki verujejo vanje, se kažejo čuda ob vsakem pogledu, ob vsakem koraku. Polomljen, star lijak, obroč kolesa, preluknjana ponev, počen lonci, vilice s poldrugim klinom, pipec brez ročnika—sam Bog nebeški vеди, odkod se je bilo vse to nabralo v Ljubljano! Ali vsaka stvar posebej je bila čudo prečudno in je imela svoj važen pomen. Šimčevemu Lojzetu je ce celo posrečilo, da je našel denarnico; res ni bilo nič v nji, denarnica pa je vendarle bila. Čudež največje so bili kapeljni, ki so se skrivali pod mokrim kamenjem kraj zadnjih rahlo pljuskajočih valčkov vode. Lovili smo jih z vilicami, z žebji ali pa z golo roko ter jih pekli na žerjavici kar tam v šoli, ki je bila skrita neumnim očem. Zgodilo se je časih, da je bila glava osmojena, repek pa je ščepek; toda bili so dobri in sočni, kakor na sosedovem vrtu pobrana jabolka.

V šoli smo bili vsi gologlavi in goloroki, hlače pa smo si zavijali visoko do vrh stegna. Nekoč sem v gorečem hrepenenju po nadaljni učenosti zašel malo pregloboko v vodo. Nenadoma se mi je zadelo, da jaham na ogromnem zelenem konju naravnost proti sijajnemu solncu. Nadvse sladka, brezprimerna sreča me je vsega prevzela in mislil sem, da sem cesar ... Tedaj me je zgrabila za lase neumljena roka ter me trdo zalučila na prod. Tam sem vztrepetal ter se bučno razjokal, sam ne vem zakaj.

Jurčev hlapec me je bil potegnil iz vode. Če komu ni povšeči to ali ono, kar sem storil v poznejšem svojem življenju, naj se prereka s tistim hlapcem, ne pa z menoj!

II.

Enajsta šola, Bog s teboj! Milo

se mi stori, kadar se spominjam nate, zibel življenja in spoznanja. Ko človek shodi, se mu odpirajo korak za korakom prostrani svetovi, se mu razkrivajo, ga obspilejo svetla bogastva. Ozre se na siromašno zibel v kotu in oko mu je motno, senca gre preko srca. —

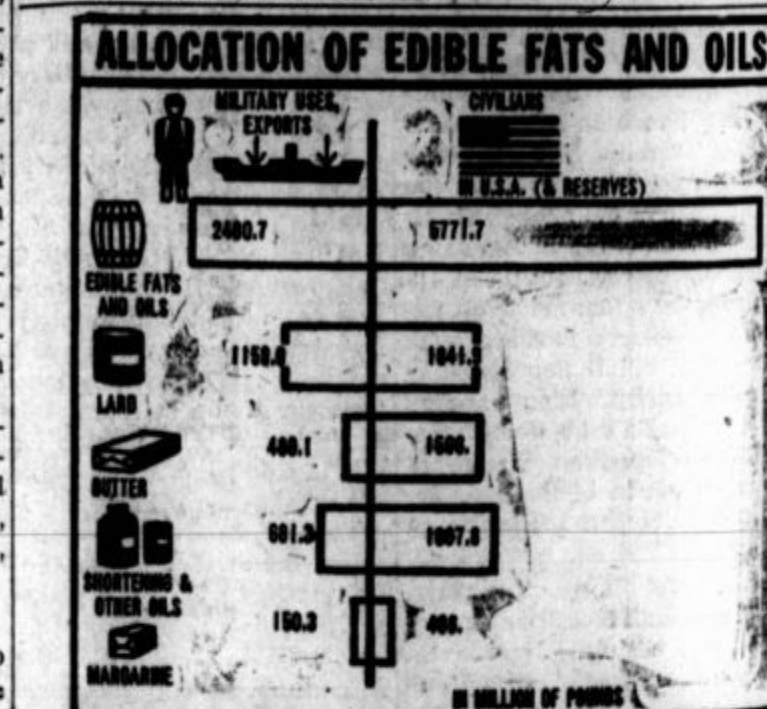
Dali so me v šolo, v ono pušto, srepogledno od vseh strani zadelano, kjer ni ne solnčnega, belega proda, ne razbitih loncev, ne luknjastih ponev, ne pipecv brez ročnika in kapeljnov še celo ne. Same trde, človeku nerazumljive besede so tam in velike črke, na črno tablo zapisane.

Oblekli so me v novo obleko, ki mi je bila veliko preohlapna; oče je bil zame obrnil in za silo prekrojil obnošeno nedeljsko obleko starejšega brata. Grenka je pot do učeposti. S težkim srcem sem se napotil proti šoli, s težkim srcem in plaho slutnjo, kakor se napoti grešnik do hudih sodnikov; in brat, ki me je vodil, se mi je zdel kakor črn bledič. Sveže jutro je bilo, čisto nedeljsko, svet je bil umit in po-

IŠČEM MOJEGA BRATA
Rada bi izvedela za naslov mojega brata FRANKA PETERLIN, kateri menda stanuje nekje v Chicagu. On je bil član SNPJ in bi mi mogoče tajniki čikaških društev pomagali dobiti njegov naslov. Pred 20. leti je bil v Clevelandu na obisku. Doma je iz Roba na Dolenjskem. Če je še med živimi bi ga zelo rada obiskala. Kdor ve za njegov naslov ali če bo on sam to čital, bom zelo hvaležna, če mi to sporoči. Mrs. Rose Cimperman, 1315 E. 55 St., Cleveland, Ohio. —(Adv.)

TRINERJEVO GRENKO VINO VEDNO V OSPREDJU
Pred sedem in petdesetimi leti je bilo Trinerjevo grenko vino podano na trg kot pionir te vrste. Popularnost te zanesljive žlezočne zmes in mil odvajalec je neprestano napredoval in vodi še danes več kot kedaj prej, ker njegova nova primes Vitamin B-1, ga je napravila še boljše. Pri čiščenju žlezoča in držanju čiste, povračilni apetita, pri pomaganju prebave je to izvrstna zmes. Olajša zaprtje, prebavo, glavobol in vas napravi k dobremu počutku. Rabite kot je predpisano na steklenici. V vseh lekarnah. — Ako se ne dobi v vaši sosedščini, pišite na Jos. Triner Corp., 1333-45 S. Ashland Ave., Chicago 8, Ill. —(Adv.)

Vaš spomin ZA UMRLIMI VAŠE CVETICE
POSLANE ZA POGREBE V TOLAŽBO ONIM. KI ŠE ŽIVE

Because fats and oils are short all over the world, War Food Administration allocates edible supplies, giving first consideration to the needs of the armed forces, then United States civilians, then needs of our allies. In order to maintain this balance, used cooking fat must be kept rolling in at the rate of one pound a month per family, so that edible food fats will not have to be diverted to war or civilian industrial use.

MOJE ŽIVLJENJE

IVAN CANKAR

I.

Nedavno je "Slovenska Matica" razpošiljala po naših krajih formular, na katerega naj bi ljudje napisali poglavitne zanimivosti iz svojega življenja in nehanja. Tudi jaz sem dobil tak formular, pa nisem vedel, kaj bi z njim. Besedilo je bilo namreč hrvaško, moj običajni jezik pa je doma edino slovenski. Državni uradi so se naučili slovenščine, morda se je bo ščasnoma tudi "Slovenska Matica." Še huje pa je bilo, da so vprašanja na tisti polji razodevala za svojega očeta c. kr. profesorja, ki deli človeško delo v "perijode" ("Schildern Sie mir die zweite Periode Schillerst!"), človeško življenje pa v rubrike (sub a), b) in c). Iz teh in takih razlogov sem izročil formular dekl, da podkuri z njim. Domislil pa sem se ob tej priliki, da je v mojem življenju marsikatera dogodivščina, ki je spomina vredna. Te dogodivščine sem spisal za najboljši slovenski leposlovni list, ki mu je ime "Gospodična Cizara"; škoda le, da ne smem povedati, kje, kadaj in kako da izhaja ta imenitni list.

Vsaka mladost je polna sreče in radosti, sijajnega solca in prešernega smeha. Vsaka mladost. Ako v poznih letih in v grenkih urah pogleda človek nanjo s tujimi, hladnimi očmi, se mu zdi morda nevesela, kelih krivičnega trpljenja in prezigodnjega spoznanja. Ali težko je tako pogledati nanjo. Nenadoma se razmakne, se v nič raztopi megleni zastor in zasmije se mlado sonce, vse ljubezni in vse hvaležnosti vredno. Spomin je sladek kakor pesem; prsna napne vzdih, zastro se oči in ustnice boža smehljaj.

Oko mojega spomina seže daleč, prav do tretjega leta moje dobe. Pogorela nam je hiša in obubožali smo docela. Mi otroci,

kolikor nas je bilo, smo se igrali na vrhu pri Sveti Trojici. Pod večer je bilo solnce še sijalo milo in toplo, kakor sam božji blagoslov. Spodaj je bila Vrhnička že vsa v senci, lesketala so se le še zgornja okna gosposkih hiš. "Jezus!" je vzkliknila sestra. Zgrabila me je za roko in je tekla; jaz, neroden v nogah, sem kolobaril za njo ter se prevračal nizdol po kamenju in po spolzki travi. Silen dim je bil obsenčil nebo prav tja do Ljubljanskega vrha, do Svete Ane in do Zalostne gore; presekal ga je navpikoma sijajen plamen, slok in visok. "Jezus! Jezus!" je krikala sestra ... Tukaj, v ta prelepi plamen je zaklenjen moj spomin; več ga ni ... Prikáže pa se nenadoma mati, čisto majhna, čisto drobna, nič preplašena, samo začudena; na cesti stoji ter tiči pod pazduho staro stensko uro, ki že zdavnaj ni več šla, ne bila ... Spomin umolkne, pa se oglasi v izbi tete Micke. Izba je bila prečudno bela, tudi teta Micke je bila vsa bela in na belo pogrneni mizi je stala skleda belih, žlahtnodišečih štrukljev. Od zunaj je plamenelo zamolklo in rdeče, kakor večerna zarja ... To je bil najlepši dan mojega življenja.

NICE GOODS, SERGEANT!

Sgt. Kenneth Norton, of Dudley, Worcestershire, England, listens with interest as Elaine Hume, singer, shows him a nylon parachute and explains that the used household fats American women save go into war production such as the manufacture of nylon, and other synthetics for the U. S. and our Allies.

KUHARSKA KNJIGA: Recipes of All Nations
RECEPTI VSEH NARODOV
NOVA IZDAJA STANE SEDAJ \$3.00

Knjiga je trdo vezana in ima 821 strani
Recepti so napisani v angleškem jeziku; ponekod pa so tudi v jeziku naroda, ki mu je kaka jed posebno v navadi.
Ta knjiga je nekaj posebnega za one, ki se zanimajo za kuhanje in se hočejo v njem čimbolj izvežbati in izpopolniti.
Naročite pri
KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING CO.
216 West 18th Street New York 11, N. Y.